

Osnivanje i pravila židovskih društava u Đakovu

Vladimir Geiger

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Sačuvana, iako ne opširna dokumentacija omogućava nam rekonstrukciju osnutka i djelokruga nekoliko židovskih društava u Đakovu. To su prvo, i dugo godina jedino židovsko društvo u Đakovu *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa*, osnovano vjerojatno 1861., sa pravilima donesenim 1885. Zatim, pred Prvi svjetski rat, u Đakovu 1912. osnovano *Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo*. U novostvorenoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, nastavilo je sa djelovanjem *Društvo Chevra Kadischa*, a nova pravila su odobrena 1923. Slijedi u vrijeme Kraljevine Jugoslavije u Đakovu 1932. osnovano *Udruženje cionističkih žena*. Arhivsko gradivo u Hrvatskom državnom arhivu (Zagreb) i podaci koje nam donosi o tim društvima, doprinosi boljem poznavanju društvenoga života Đakova i Đakovštine, kao i povijesti Židova u Đakovu i Đakovštini potkraj 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća.

Tijekom 19. stoljeća naseljavaju se Židovi u Đakovo i Đakovštinu, kao i drugdje po Slavoniji, u primjetnijem broju, napose nakon donošenja zakona o slobodnom naseljavanju Židova 1842. Središom pedesetih godina 19. stoljeća u Đakovu već postoji Sinagoga. Židovska bogoštovna općina osnovana je u Đakovu oko 1860. Od sredine 19. stoljeća broj Židova u Đakovu i Đakovštini se povećavao, te s vremenom mala skupina od nekoliko stotina Židova, od kojih se

većina bavila trgovinom i obrtima, postaje značajan gospodarski i društveni čimbenik.¹

Tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća, društveni život u Đakovu poprima oblike kakve je imao i u drugim manjim gradovima i trgovištima Austro-Ugarske Monarhije. Nacionalna / etnička šarolikost Đakova i Đakovštine, nije bila prepreka suradnji na različitim poljima pa tako i društvenom. Među osnivačima i članovima različitih đakovačkih društava bili su obrtnici, trgovci, zemljoradnici, činovnici i drugi, različitih političkih usmjerenja i nacionalne / etničke pripadnosti, tako i doseljeni Židovi. U većini đakovačkih / đakovštinskih društava, od samog početka nalazimo i predstavnike židovskih obitelji, kao potporne, odnosno izvršujuće članove.²

*

Sačuvana iako ne opširna dokumentacija omogućava nam rekonstrukciju osnutka i djelokruga nekoliko židovskih društava u Đakovu. To su prvo, i dugo godina jedino židovsko društvo u Đakovu *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa*, osnovano vjerojatno 1861., sa pravilima donesenim 1885. Zatim, pred Prvi svjetski rat, u Đakovu 1912. osnovano *Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo*. U novostvorenoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, nastavilo je sa djelovanjem *Društvo Chevra Kadischa*, a nova pravila su odobrena 1923. Slijedi u vrijeme Kraljevine Jugoslavije u Đakovu 1932. osnovano *Udruženje cionističkih žena*.

-
- 1 O Židovima u Đakovu i Đakovštini, usp. Mirko Marković, Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja, Zbornik Đakovštine, knj. 1, Centar za znanstveni rad JAZU Vinkovci, Zagreb, 1976., str. 176.-346.; Mato Horvat, Građa za kulturnu prošlost Đakova koja se odnosi na đakovačke Židove i one iz Vrpolja, Vrpolje, 1981. (rukopis); Vilko Čuržik, Sjećanje na đakovačke Židove, Bilten, br. 43, Židovska općina Zagreb, Zagreb, prosinac 1995. / siječanj 1996., str. 10. (ili Vilko Čuržik, Sjećanje na đakovačke Židove, Đakovački vezovi. Prigodna revija 1999, Đakovo, 1999., str. 52.-53.); Melita Švob, Naseljavanje Židova u Slavoniju (prema popisima stanovništva od 1857. do 1991. i drugim dokumentima), Migracije u Hrvatskoj. Regionalni pristup, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 1998., str. 171.-208.; Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske 1880-1991 po naseljima, 2, Republika Hrvatska Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1998., str. 979.-1008.; Željko Lekšić, Sinagoga u Đakovu, Novi Omanut, br. 36 / 37, Zagreb, rujan – prosinac 1999., str. 10. (ili Željko Lekšić, Sinagoga u Đakovu, Đakovački vezovi. Prigodna revija 2001., Đakovo, 2001, str. 57.-59.); Vladimir Geiger, Nijemci u Đakovu i Đakovštini, Hrvatski institut za povijest / Dom i svijet, Zagreb, 2001.
 - 2 Pravila većine đakovačkih / đakovštinskih društava sačuvana su u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Usp. Pravila društava 1845.-1945. Tematski vodič, Uredila Slavica Pleše, Obavijesna arhivska pomagala, sv. 4, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2000. Samo manji broj društava objavio je svoja pravila, ili su kasnije objavljena.

*

Uz navedena, u Đakovu su početkom 20. stoljeća postojala i sljedeća židovska društva: *Društvo za židovsku prosvjetu* (postoje podaci o društvu iz 1913.), *Židovsko kulturno društvo u Đakovu*, odnosno *Kulturno i sportsko društvo židovsko u Đakovu* (osnovano 1923.)³, a u sklopu *Židovskog kulturnog i sportskog društva u Đakovu* osnovana je 1932. ženska hazenska (rukometna) sekcija.⁴ O njima nemamo sačuvano (odnosno poznato) arhivsko gradivo, a niti opširnijih podataka, te bi buduća istraživanja povijesti đakovačkih društava i povijesti Židova u Đakovu i Đakovštini mogla doprinijeti i novim podacima o djelatnosti tih društava.

Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (*Verein zum Zwecke des Heiles*)

Sačuvana dokumentacija o *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa* (*Verein zum Zwecke des Heiles*) u Đakovu, prvom židovskom društvu u Đakovu, je necjelovita, ponekad i teško čitljiva, stoga i donekle nejasna, ali ipak nezamjenjiva iz drugih izvora, i dovoljno opširna i vrijedna, te nam omogućuje rekonstrukciju nastanka i djelatnosti društva.⁵

U Đakovu je Izraelitička bogoštovna općina 29. siječnja 1885. donijela Pravila *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa* (*Verein zum Zwecke des Heiles*), društva osnovanog vjerojatno 1861.⁶ Osnivači i potpisnici *Pravila* društva, bile su Đakovčani, Židovi, Heinrich Bruck, Moritz Guttman, Jakob Reichsmann, Jakob Fuchs, Adolf Kohn, Leopold Hochwald, Simon Pfeifer, Filip Grünbaum, Herman Sommer (rabin), Moritz Kaiser, Jonas Fuchs i jedan potpis nečitak.

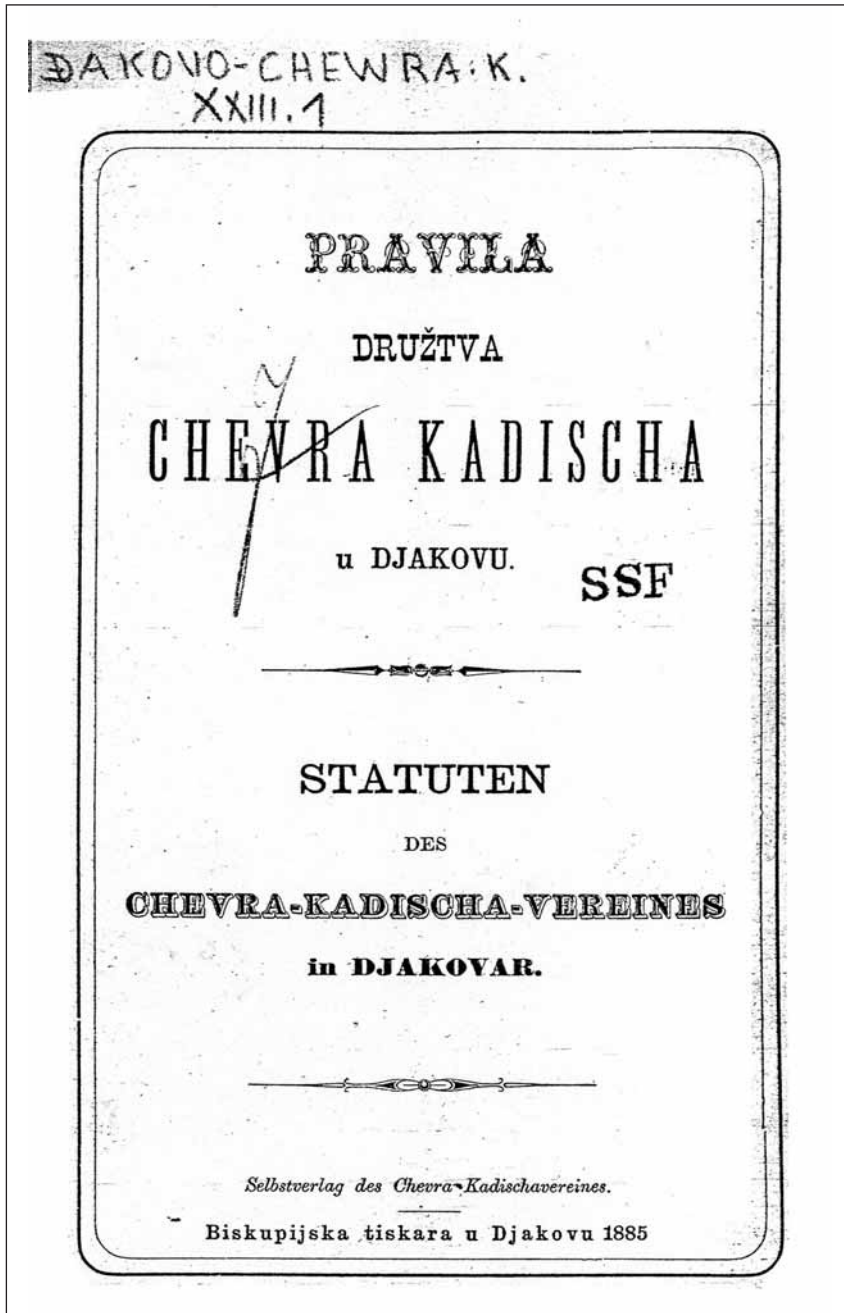
Pravila *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa* (*Verein zum Zwecke des Heiles*) u Đakovu, uputila je zatim Kraljevska podžupanija u Đakovu na odobrenje Kraljevskoj hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoj zemaljskoj vladi u Zagreb.

3 Usp. M. Horvat, Građa za kulturnu prošlost Đakova koja se odnosi na đakovačke Židove i one iz Vrpolja, str. 1., 6., 7., 8.

4 Usp. Eugen Njirjak, Hazena preteče rukometa. Prvi koraci hazenskog sporta, Povijest sporta, god. XX, br. 80, Zagreb, 1989., str. 344.

5 Usp. Hrvatski državni arhiv, Zagreb (dalje: HDA), Zemaljska vlada – Odjel za unutarnje poslove (dalje: UOZV) XIII 1573/92787/1903.

6 U Jevrejskom istorijskom muzeju u Beogradu, čuva se rukopisna knjiga Hevra Kadisha Djakovo, 1861. (Folder No. 1743, Plot No. 405, 409/1 & 406/2).

*Naslovnica objavljenih pravila društva Chevra Kadischa, Đakovo
1885.*

Pravila *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)* u Đakovu, nisu odmah prihvaćena, jer su i nakon vraćanja na doradu, „dostavljena izpravljena i nadopunjena pravila izrael. društva spasenja /Chevra Kadische/ u Djakovu (...) u hrvatskom tekstu su još uvijek tako manjkava i pogriješno sastavljena da se neki §.§. bez njemačkog teksta ni razumiti ne mogu.“

Pravila je, napokon, 28. listopada 1885. odobrila, uz izmjene i jezične dorade, Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada Odjel za unutarnje poslove u Zagrebu. Pravila *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)* u Đakovu, potvrđena su, odnosno ponovno odobrena 22. kolovoza 1899. od Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Odjela za unutarnje poslove u Zagrebu.

Pravila *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)*, objavljena su u međuvremenu u Đakovu 1885., dvojezično, na hrvatskome i njemačkome jeziku pod naslovom *Pravila društva Chevra Kadischa u Djakovu / Statuten des Chevra-Kadischa-Vereins in Djakovar* u vlastitoj nakladi društva.⁷

Prema objavljenim pravilima, predsjednikom društva imenovan je 15. srpnja 1885. H. Bruck, potpredsjednikom M. Guttman, odpravnicima L. Hochwald i F. Grünbaum, blagajnikom Leopold Weiss i nadzornim odborom Jakob Fuchs, J. Reichsmann i S. Pfeifer.

Djelatnost *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)* u Đakovu, određena je sa 21 §., koji točno utanačuju postojanje, svrhu i rad društva.

Prema pravilima, *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)*, naglašeno je da „humanitarno društvo“ ima cilj, sredstvo i upravu.

Cilj društva bio je (§. 1.): „Daleko od svake politike cilj je društvu čisto, humanističan i religiozan, kao što n. pr. priredjenje pristojnih sprovodah, njegovanje bolesnika i razdieljivanje milostinja medju siromake.“

Kao sredstva društva predviđeni su (§. 5., §. 9. do §. 12.), upisnina, članarina i razni novčani prinosi članova.

Predviđeno je (§. 13.): „Uprava društva sastoji se iz društvenog predstojnika, podpredstojnika, dvajuh administratora, blagajnika i 4 odbornika koji se svi iz sredine društvenih članovah u glavnoj skupštini na tri godine izabiru.

7 Pravila društva *Chevra Kadischa u Djakovu / Statuten des Chevra-Kadischa-Vereines in Djakovar*, Selbstverlag des Chevra Kadischavereines, Biskupijska tiskara u Djakovu, 1885. Primjerak objavljenih Pravila nalazi se u biblioteci Muzeja Slavonije u Osijeku. Zahvaljujem Anti Grubišiću, prof., kustosu Muzeja Slavonije, na mogućnosti uvida u muzejski primjerak Pravila.

Zatim ima u upravi mjesto i glas dotični predstojnik izraelske občine, koji pako ujedno nemože biti predstojnikom i ovog društva."

Određeno je da se odborska sjednica društva ima održavati svaka tri mjeseca (§. 15.), te je naglašeno (§. 17.): „Ovo društvo ima se odijeljeno i kao samostalno tijelo od izraelit. bogoštovne občine smatrati.“

Pravilima je predviđeno, prestane li *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)* u Đakovu sa radom, (§. 21.): „(...) i u tom slučaju preostali možebitni imetak skupa sa obavezama pripada ovdašnjoj izraelitičkoj bogoštovnoj općini, kojom je to jur utanačeno.“

*

Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo u Djakovu

Sačuvana dokumentacija o *Židovskom gospojinskom dobrotvornom društvu u Đakovu* u Pismohrani Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade Odjela za unutarnje poslove u Zagrebu je necjelovita, naime sačuvana su samo pravila i rješenje o odobrenju pravila, ali ipak nam donosi osnovne podatke o nastanku i djelatnosti društva.⁸

U Đakovu je 16. prosinca 1912. osnovano *Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo*. Osnivačice i potpisnice pravila društva, bile su Đakovčanke, Židovke, Paula Spitzer, Frida Bruck, Malvina Wamoscher, Josefina Bruck i Anna Mašler. Pravila *Židovskog gospojinskog dobrotvornog društva* u Đakovu, odobrio je uz neznatne izmjene 15. siječnja 1913. Odjel za unutarnje poslove Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade u Zagrebu.

Djelatnost *Židovskog gospojinskog dobrotvornog društva* u Đakovu, određena je sa 16 §. pravila, koji točno utanačuju postojanje, svrhu i rad društva.

Svrha društva, prema pravilima, bila je (§. 2.) „materijalno i moralno podpomaganje sirotinje mjesta i kotara Djakovačkog i to nabavljanjem odijela, obuće i knjiga siromašnoj, dobroj školskoj židovskoj djeci; novčanim podupiranjem čestitih siromašnih osoba u svrhu sticanja zarade naročito udovica s neobskrbljenom djecom i staranjem za sirotu djecu bez roditelja, da budu valjano odgojena.“

Kao prihodi društva predviđeni su (§. 3.), prinosi članova, darovi i zapisi, te prinosi od zabava priređenih u društvene svrhe. „Prinosi utemeljitelja i zapisi

8 Usp. HDA, UOZV Serija pravila 2110/1913.

imaju se kao temeljna glavica koristnosno uložiti, a samo se kamate mogu u društvene svrhe upotriebiti.“

Predviđeno je (§. 8.), da „Društvene poslove vodi upravni odbor u koji spadaju predsjednica, 2 podpredsjednice, tajnik, blagajkinja i još 12 članica odbora. Predsjednicu i sve članove upravnog odbora bira glavna skupština, a podpredsjednicu, tajnika i blagajnika bira upravni odbor između sebe.“ Sjednice upravnog odbora društva održavaju se prema potrebi, a zaključci odbora stvaraju se većinom glasova, „a za valjanost zaključaka mora da su u sjednici prisutni osim predsjednice bar još 6 članova odbora“.

Pravilima je predviđeno, prestane li *Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo* u Đakovu sa radom, (§. 16.): „Ako glavna skupština, koja je zaključila prestanak društva glede preostalog društvenog imetka nikakove raspoložbe ne učini ili ako društvo po oblasti razpušteno bude, imaju se ponajprije izplatiti dugovi društva, a preostali imetak ima se predati na upravu izr. bogoštovnoj općini u Djakovu koja će razpolagati prihodima toga imetka (...). Ako se u roku od 3 godine u mjestu Djakovu osnuje novo društvo sa svrhom naznačenom u §. 2. imat će izr. bogoštovna općina imetak tomu novom društvu u vlasništvo predati u protivnom slučaju pripasi će Chevra Kadischi u Djakovu.“

*

Društvo Chevra Kadischa

Najstarije židovsko društvo u Đakovu *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa (Verein zum Zwecke des Heiles)*, nastavilo je u vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca / Jugoslavije sa djelovanjem pod imenom *Društvo Chevra Kadischa*.

Sačuvana dokumentacija *Društva Chevra Kadischa* u Đakovu u Pismohrani Pokrajinske uprave za Hrvatsku i Slavoniju Odjeljenja za unutarnje poslove u Zagrebu nije obimna, štoviše necjelovita je, ponegdje i nečitka, ali nam ipak donosi osnovne i vrijedne podatke o djelatnosti društva.⁹

U novim i izmijenjenim okolnostima, donesena su i nova društvena pravila 1922. (bez nadnevka). Potpisnici novih pravila *Društva Chevra Kadischa* bili su Đakovčani, Židovi, predsjednik društva Mayer Frank i odbornici Mavro Wamoscher (blagajnik), jedan potpis nečitak, Gašpar Mautner i dr. Žiga Spitzer.

9 Usp. HDA, UOZV VIII – 10 57368/1921.

ODBOR RABINSKIH POUZDANIKA HRVATSKE I SLAVONIJEBr. 492
1922.

Slavnom

kr. redarstvenom ravnateljstvu

u

Z a g r e b u

Po c. Vašem dopisu od 21. augusta t.g. broj 9569Prs. častim se uz povratak komunikata priposlati mnijenja članova podpisanog odbora gg. Dr. Ungera, nadrabina u Osijeku i Dra. Diamanta, nadrabina u Vukovaru, te ujedno u ime istog odbora predložiti, da slavna pokranjska uprava odijeljenje za unutarrajenposlove izvoli odrediti, da se prije odobrenja pravila po slavnoj-istoj

I. Deda dotično primjeni u pravilima :

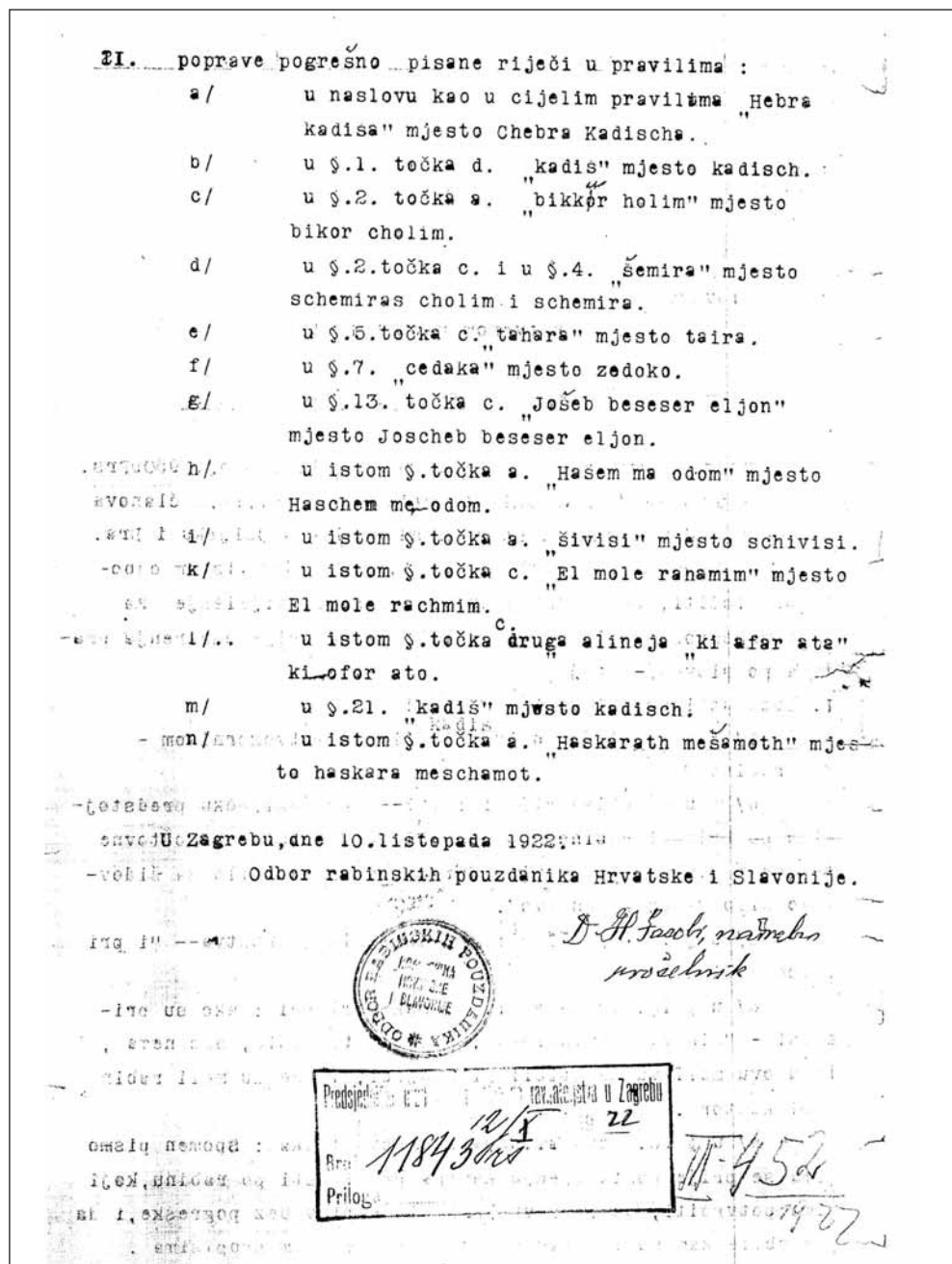
a/ u § 8 točka b. iza riječi : sa mrtvozernikom - " i rabinom "

b/ u § 8 iza riječi : ili--" po zaključku predstojnika po privoli ragina, po dozvoli predstojnika bogoštovne općine u slučaju vanrednih zasluga pokojnika bilo za židovstvo bilo za čovječanstvo".

c/ u § 14 iza riječi : s predstojnikom društva-- "i pri volem rabin " "

d/ u § 13. točka e al. 2. nakon riječi : ako su prisutni - "sinovi preminuloga , govore isti kadis, ako nema , mogu ovu molitvu kazati bližji redjaci, inače ju moli rabin ili kantor . . /.

e/ u § 18. nova alineja kao nova točka : Spomen pisma ima se prije postavljenja kamena pregledati po rabinu, koji ima potvrditi, da je jevrejski dio napisa bez pogreske, i da se oblik kamena i napis ne protive vjerskim prepisima . . /.

**Mišljenje Odbora rabinskih pouzdanih Hrvatske i Slavonije
o pravilima Društva Chevra Kadische u Đakovu iz 1822.**

Pravila *Društva Chevra Kadischa* u Đakovu, uputila je zatim Kraljevska kotarska oblast u Đakovu na odobrenje Kraljevskoj županijskoj oblasti u Osijeku, odnosno Pokrajinskoj upravi za Hrvatsku i Slavoniju Odjeljenju za unutarnje poslove u Zagrebu.

Svoje mišljenje o novim pravilima *Društva Chevra Kadischa* u Đakovu, na traženje Kraljevskog redarstvenog ravnateljstva u Zagrebu, naveo je 10. listopada 1922. uz primjedbe za potrebne sadržajne dopune i jezične dorade i izmjene, i Odbor rabinskih pouzdanika Hrvatske i Slavonije.

Nova društvena pravila odobrena su u lipnju (ili srpnju) 1923. (nadnevak nije jasan) od Pokrajinske uprave za Hrvatsku i Slavoniju Odjeljenja za unutarnje poslove. Prema mišljenju Pokrajinske uprave za Hrvatsku i Slavoniju „Pravila su tako preradjena da se imadu novim smatrati“.

Djelatnost *Društva Chevra Kadischa* u Đakovu, određena je sa 55 §., koji točno utanačuju postojanje, svrhu i rad društva.

Svrha društva bila je (§. 1.): „(...) vršiti prema židovskoj predaji dužnosti, samilosti nasprama ubogim, potrebnim, bolesnim, umirućim i mrtvim židovima.“ Opširno je opisan odnos prema siromašnima, bolesnima i napose pogrebni postupak i običaj (§. 2. do §. 22.).

Prema pravilima (§. 24.), „(...) član društva može biti svaki ovdašnji ili u kotaru bogoštovne općine stanujući židov (...). Odbiti se smije samo onaj koji je osuđen radi kakova zločinstva ili prekršaja iz koristoljublja.“

Naglašeno je (§. 18.), da uz hebrejski na nadgrobnom kamenu ili grobnici, „Ini jezik na nadgrobnoj ploči jest isključivo hrvatski.“

Kao sredstva društva predviđeni su (§. 32.), upisnina, članarina i razni novčani prinosi članova.

Prema pravilima (§. 34.) *Društvom Chevra Kadischa* upravlja predsjednik, odbor i glavna skupština. Opširno je određen (§. 35. do §. 51) sastav, uloga i djelatnost uprave. Naglašeno je (§. 35.) da „Svakolika mjesta u odboru su začasna i nisu sa nikakvom plaćom skopčana.“

Određeno je (§. 40.) da „Predsjednik zastupa društvo naprama oblasti i trećim osobama.“ Odborska sjednica društva ima se održavati svaka tri mjeseca (§. 37.), te je naglašeno (§. 39.): „O svakoj se odborskoj sjednici vodi u hrvatskome jeziku zapisnik (...).“

Prema Zakonu o uređenju židovskih bogoštovnih općina od 7. veljače 1906. *Društvo Chevra Kadischa* u Đakovu nalazi se pod nadzorom Židovske bogoštovne općine u Đakovu, koja taj nadzor ima preko svoga predstojnika (§. 53.).

Pravilima je predviđeno, prestane li *Društvo Chevra Kadischa* u Đakovu sa radom, (§. 52.): „(...) u tom slučaju, pripada svaki imetak ovoga društva djakovačkoj bogoštovnoj općini koja ima sve svrhe društva izvršiti.“

Udruženje cionističkih žena u Đakovu

Sačuvana dokumentacija o *Udruženju cionističkih žena u Đakovu* u Pismohrani Kraljevske banske uprave Savske banovine u Zagrebu nije obimna, štoviše necjelovita je, ali ipak nezamjenjiva iz drugih izvora i vrijedna, jer nam omogućuje rekonstrukciju nastanka i djelatnosti društva.¹⁰

U vijećnici *Jevrejske vjeroispovjedne općine* u Đakovu, 7. veljače 1932., zaključeno je jednoglasno, da se osnuje *Udruženje cionističkih žena* (*Wizo*) podružnica Đakovo.

Nazočni su bili kao gosti Židovke i Židovi iz Osijeka: Olga Sulić, Marta Spitzer, Zlata Herlinger, Rezika Kohn, Rebeka Švabenic, dr. Ivo Herlinger, te Židovke i Židovi iz Đakova: Chana Atthias, Leontina Berger, Zorica Fuchs, Nelly Frank, Ruža Frank, E. Wolner, F. Loschitz, P. Spitzer, E. Spitzer, M. Herlinger, M. Goldstein, I. Halas, Fanny Bruck, Ida Krakauer, Ruža Bessermann, Olga Neumann, N. Silberberg, Berta Goldstein, Josefina Langfelder, Jula Weiss, Helena Singer, Gusta Neumann, Zora Frank, Sofija Kraus, Berta Kaiser, Ruža Herzler, A. Kohn, Johana Krakauer, Ruža Böhm, N. Weiner.

U ime sazivača prisutne je pozdravila i objasnila svrhu sastanka Zorica Fuchs, pozdravila je napose goste iz Osijeka, predsjednika *Jevrejske vjeroispovjedne općine* u Đakovu dr. Žigu Neumanna, tajnika *Jevrejske vjeroispovjedne općine* u Đakovu Josipa Franka, predsjednika *Društva Chevra Kadischa* u Đakovu Jakova Silberberga i rabina Chaskela Wolf Steckla.

Zatim je predavanje o značenju i svrsi *Udruženja cionističkih žena* (*Wizo*) održala je Olga Sulić.

U čelništvo novoosnovanog *Udruženja cionističkih žena* u Đakovu, na tom su sastanku izabrane: predsjednica Zorica Fuchs, podpredsjednice Leontina Berger i Minna Schwartz, tajnica Hami (Channa) Atti(j)as, kulturna referentica Nelly Frank, referentica za narodni fond Ruža Frank, blagajnica Fanny Loschitz, te odbornice Micika (Marija) Herlinger, Angela Karić, Ida Krakauer, Ruža Herzler, Irma Langfelder, Olga Neumann, Zlata Silberberg, Klara Silberberg, Greta Vertlberg, Ernestina Wolner i revizorice Irena Halas, Malvina Goldstein.

10 Usp. HDA, Savska banovina – Upravno odjeljenje Pov. II 1615/1932.

P R A V I L A

Udruženja cionističkih žena u Đakovu.

I. Ime, sjedište i svrha.

1. zove : Udruženje cionističkih žena, mjesna grupa, a sjedište mu je u Đakovu. Područje: srez Đakovu.
2. Društvu je svrha: a/ među židovskim ženama buditi i podržavati svijest o židovstvu,
b/ da surađuje uopće na svim područjima židovskog obnovenog rada, a naročito u onim granama, koje se odnose na položaj žene i djeteta u Palestini.
3. Sredstva da društvo postigne svoje pod § 2. navedene svrhe, jesu:
a/ društveni sastanci sa javnim predavanjima
b/ radne zajednice u okviru društva
c/ suradnja sa ostalim cionističkim i uopće židovskim udruženjima i savezima u Kraljevini Jugoslaviji
d/ nabavka potrebne literature za članice
- Novčana sredstva za rad namiču se :
a/ redovitim prinosima članica
b/ dobrovoljnim prinosima
c/ društvenim priredbama.

II. Članstvo

- § 4. Članicom može da postane svaka Jevrejka, koja se slaže sa pod § 2. navedenom svrhom društva.
- § 5. Dužnosti članica.
Članice su dužne da redovito i točno uplaćuju svoje članske doprinose i da sudjeluju u društvenom radu, bilo u kojem njegovom području.
- § 6. Prava članica.
Članice imaju ova prava: a/ pravo birati društveno vodstvo
b/ pravo biti birane u društveno vodstvo
c/ sudjelovati kod svih društvenih priredaba
d/ suodlučivanje kod svih odluka, koje stvaram glavna skupština
- § 7. Primañje članica:
Članice prima društveno vodstvo na temelju pismene ili usmene zamolbe. Neprimljenom članu pripada pravo žalbe na glavnu skupštinu.
- § 8. Prestanak članstva.
Članstvo prestane : a/ dobrovoljnim istupom
b/ brisanjem članstva
c/ isključenjem.
- Članica mora javiti svoj istup društvenom vodstvu i namiriti svoje dugovanje društvu, što dospijevaju do dana njenog istupa. Brisati iz članstva može društveno vodstvo nakon dvokratne opomene članice, koje zaostaju s uplatom doprinosa više od 3 mjeseca. Brisana članica može se žaliti narednoj glavnoj skupštini. Najavljena žalba nema odgovorne moći. Od dana primljene obavijesti o brisanju nema dotična osoba nikakvih prava na društvo.

III. Uprava društva

- § 9. Organi društva:
Organi su društvene uprave:
a/ društveno vodstvo
b/ nadzorni odbor
c/ glavna skupština.
- § 10. Društveno vodstvo.
Društveno vodstvo čine: Predsjednica društva ili dvije potpredsjednice, tajnica, blagajnica, kulturna referentica, povjerenica k.k.l. i odbornice.

IV. Prestanak društva.

§ 15. Društvo prestaje :

zadnja alineja, a/ ako to odluči glavna skupština uz propise § 14. t. 2.

b/ ako ga raspusti ^{državna vlast.} nadležna vlast. —
Prestane li društvo, prelazi njegova imovina u detenciju Saveza cionističkih žena u Kraljevini Jugoslaviji.

Ako se u roku od tri godine u istome mjestu osnuje društvo sa istom ili sličnom svrhom, predaje Savez imovinu ovakovom novom društvu.

A ako se do toga vremena ne osnuje nikakovo društvo ove vrste, prelazi imovina u vlasništvo Saveza cionističkih žena u Kraljevini Jugoslaviji.

U Đakovu, dne 10. veljače 1932.

tajnica

Glamm Attias

Konstantin

Lentim Rayer
Mirka Kraljic

ESKALJIVREKA BANKEA U TAVA ĐAKOVE NA VINE U ZAGREBU.

Fov-II broj-1615-1932. Zagreb, dne 6. jula 1932.

Ova se pravila odobravaju.

Štampanik bana

Pomoćnik:

[Handwritten signature]

Pravila Udruženja cionističkih žena u Đakovu, 1932.

Pročitana pravila *Udruženja cionističkih žena*, unificirana za Kraljevinu Jugoslaviju, primljena su jednoglasno.

Rabina Chaskel Wolf Steckl pozdravio je osnutak *Udruženja cionističkih žena* u Đakovu, dajući obećanje da će surađivati i nastojati da njegov rad pomogne razvitku udruženja.

Osnivačice i potpisnice pravila *Udruženja cionističkih žena* u Đakovu, donesenih 10. veljače 1932. bile su Zorica Fuchs, Hami (Channa) Atti(j)as, Leontina Berger i Micika (Marija) Herlinger.

Udruženje cionističkih žena u Đakovu, izvjestilo je 22. veljače Sresko (Kotarsko) načelstvo Đakovo o svojem osnutku, te dostavilo pravila na odobrenje. Načelstvo Sreza đakovačkog Đakovo, proslijedilo je istoga dana pravila *Udruženje cionističkih žena u Đakovu* (sa priložima), Kraljevskoj banskoj upravi Savske banovine, Zagreb, na odobrenje. Pravila *Udruženja cionističkih žena* u Đakovu, odobrila je 5. srpnja 1932., uz neznatne izmjene, Kraljevska banska uprava Savske banovine.

Djelatnost *Udruženje cionističkih žena* (Wizo) podružnica Đakovo, određena je sa 15 §. pravila, koji točno utanačuju postojanje, svrhu i rad udruženja.

Prema pravilima, svrha udruženja, bila je (§. 2.) „a/ među židovskim ženama buditi i podržavati svjest o židovstvu, b/ da saradjuju uopće na svim područjima židovskog obnovnog rada, a naročito u onim granama, koje se odnose na položaj žene i djeteta u Palestini.“ Prema §. 4. „Članicom može postati svaka Jevrejka, koja se slaže sa pod §. 2. navedenom svrhom društva.“

Kao prihodi društva predviđeni su (§. 3.) redovni prinosi članova, dobrovoljni prinosi i prinosi od društvenih priredbi.

Predviđeno je (§. 10.), da „Društveno vodstvo čine: Predsjednica društva ili dvije potpredsjednice, tajnica, blagajnica, kulturna referentica, povjerenica K. K. L. i odbornice, koje se biraju prema potrebi.“ Sjednica *Udruženja cionističkih žena*, „može da stvara zaključke, ako su prisutne barem dvije trećine članica vodstva.“

Udruženje cionističkih žena, (§. 14.) „nema društvene značke i odjeće.“ Prema §. 14.a. „Štambilj je dugačak sa naznakom: Udruženje Cion. Žena“.

Pravilima je predviđeno, prestane li *Udruženje cionističkih žena u Đakovu* sa radom (§. 15.), a/ svojom skupštinskom odlukom, ili b/ ako od nadležnih vlasti bude raspušteno, „prelazi njegova imovina u detenciju Saveza cionističkih žena u Kraljevini Jugoslaviji“. Ako se u Đakovu, u roku od tri godine „osnuje društvo sa istom ili sličnom svrhom, predaje Savez imovinu ovakovom novom društvu“, a

ako se u tom vremenu „ne osnuje nikakovo društvo ove vrsti, prelazi imovina u vlasništvo Saveza cionističkih žena u Kraljevini Jugoslaviji“.

Arhivsko gradivo i podaci koje nam donosi o društvima: *Chevra Kadischa – društvo za svrhu spasa / Društvo Chevra Kadischa, Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo, Udruženje cionističkih žena*, doprinosi boljem poznavanju društvenoga života Đakova i Đakovštine, kao i povijesti Židova u Đakovu i Đakovštini potkraj 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća.

FOUNDING AND THE BOOK OF RULES OF JEWISH SOCIETIES IN ĐAKOVO

SUMMARY

Preserved though not very extensive files enable us to reconstruct establishment and activities of several Jewish societies in Đakovo. The first and for a long time the only Jewish society in Đakovo –Chevra kadischa (Society for the Purpose of Salvation) was founded probably in 1861. Their Code/book of rules appeared in 1885. Then before World War I another society was founded in 1912- Židovsko gospojinsko dobrotvorno društvo (Jewish gentlemen's charitable society. After the war the oldest Jewish society- Chevra kadischa continued their activities in the new state – the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The new book of rules was validated in 1923. In 1932 another society appeared in Đakovo- Society of Zionist Women. The Kingdom had a new name at that time – Kingdom of Yugoslavia. Cited and consulted materials from the State Archives in Zagreb together with the data that the author presents bring about better understanding of social life in Đakovo and the surrounding area and also help us get an insight into the history of Jewish people at the end of the 19th and the beginning of 20th century.